

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Кафедра географії та геоекології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри

« 31 » серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність/напрямок 014 Середня освіта (Географія)
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація красназавчо-туристична робота
(назва спеціалізації)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Географія) та красназавчо-туристична робота
(назва)

факультет природничо-географічний
(назва інституту, факультету, відділення)

форма навчання денна, заочна

2019 – 2021 навчальний рік

Робоча програма з ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ для студентів за
напрямом підготовки/спеціальністю

014 Середня освіта (Географія)

Розробник: доцент Семенюк Л.Л.

Робочу програму схвалено на засіданні *кафедри географії та геоекології*

Протокол від «*31*» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри доц. Семенюк Л.Л.

_____ (*Sees*)

- ЦДПУ, 2019 рік
- ЦДПУ, 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання*
Кількість кредитів ЄКТС – 9,5	Галузь знань <u>01Освіта</u>	Нормативна	
Розділів - 6	Напрямок підготовки/ спеціальність: <u>014 Середня освіта</u> <u>(Географія)</u>	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 285		3,4	4
		Семестр	
		6,7,8	7,8
		Вид контролю:	
		6,8 екзамен, 7 залік	7 залік, 8 екзамен
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: <u>2/2/3 год.</u>		Лекції	
	60 год.	12 год.	
	Практичні:		
	36 год.	10 год.	
	Самостійна робота:		
	154 год.	251 год.	
Консультації:			
	35 год	12 год	
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)		

2.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Економічна і соціальна географія України» є глибоке і всебічне суспільно-географічне вивчення території України.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: формування знань про економіко-географічне положення своєї держави, природно-ресурсний потенціал розвитку її господарства і життєдіяльності населення, сучасні проблеми і перспективи народонаселення, тенденції розвитку та розміщення секторів та виробництв національної економіки. Важливим завданням курсу є формування практичних навичок дослідження та аналізу стану соціально-економічного розвитку виробництв та окремих територій України, визначення тенденцій та перспектив їх подальшого розвитку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у студента мають бути сформовані такі компетентності:

ЗК4 – здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.

ФК1 – здатність демонструвати знання теоретико-методологічних основ та історії розвитку географічної науки, використовувати поняттєво-термінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному).

ФК3 – здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі, опрацьовувати різні джерела географічної інформації, ефективно та вільно передавати географічні ідеї, принципи та теорії письмовими, усними та візуальними засобами, в тому числі за допомогою інформаційних технологій.

ФК9 – здатність проектувати і складати різноманітні тематичні карти, аналізувати інформацію за географічними картами, атласами та іншими картографічними творами,

використовувати ГІС-технології в обсязі, необхідному для роботи вчителя географії та вирішення задач, пов'язаних із просторово-розподіленою інформацією в середовищі ГІС.

ФК10 – здатність до системного географічного мислення, критичного сприйняття інформації, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, уміння встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

ФК13 – здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах.

Програмними результатами навчання є:

ПРН1 – *знає та розуміє* теоретико-методологічні основи та історію розвитку географічної науки, зокрема, понятійно-термінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії, географічну номенклатуру;

ПРН2 – *описує* основні механізми функціонування природних комплексів, суть територіальної організації суспільства, окремих їх компонентів, *класифікує* зв'язки і залежності між компонентами, *знає* причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;

ПРН6 – *знає та розуміє* закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах.

ПРН8 – *застосовує* базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення; *орієнтується* у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі; *опрацьовує* різні джерела географічної інформації; вільно передає географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами, в тому числі за допомогою інформаційних технологій;

ПРН10 – географічно *мислить, критично сприймає* інформацію; *пояснює* основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації; *встановлює* географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства;

ПРН11 – *встановлює* закономірності територіальної організації суспільного виробництва та населення, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах;

ПРН12 – *складає* різноманітні тематичні карти, застосовуючи різні графічні прийоми, *аналізує інформацію* за географічними картами, атласами та іншими картографічними творами; *застосовує* ГІС-технології в обсязі, необхідному для роботи вчителя географії та для вирішення задач, пов'язаних з просторово-розподіленою інформацією в середовищі ГІС.

2. Програма навчальної дисципліни.

ВСТУП

Тема 1. Теоретичні основи та розвиток суспільної географії в Україні.

Суспільна географія в Україні: теоретико-методологічна база та тенденції розвитку. Структура курсу СГУ, джерела географічної інформації. Основні етапи становлення економічних, статистичних, економіко-географічних досліджень в Україні. Географічні відомості про територію України в минулому. Дослідження Геродота, Страбона, Г. Боплана, С. Рудницького, К. Воблого. Сучасні географічні дослідження.

Тема 2. Українська державна територія. ЕГП та ГПП України.

Україна – суверенна держава. Конституція України. Державна територія України. Етапи формування території України. Державні кордони, розміри території, крайні точки, географічні центри України та Європи.

Категорії економіко-географічного положення, геополітичного положення України. Глобальне, регіональне, сусідське геополітичне положення. АТУ України. Особливості сучасного адміністративно-територіального устрою, його проблеми та шляхи вдосконалення на різних територіальних рівнях.

Розділ I. НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Тема 3. Демогеографічні процеси в Україні.

Чисельність, розміщення та щільність населення України, їх динаміка та територіальні відмінності. Відтворення населення: народжуваність, смертність, природній приріст. Показники, що характеризують відтворення населення, їх територіальні відмінності. Проблема дитячої смертності. Середня тривалість життя населення. Депопуляція в Україні. Статева та вікова структура населення. Тривалість життя населення. Проблема «старіння населення». Сімейний стан населення. Просторові відміни демографічних процесів в Україні. Демогеографічні процеси в Кіровоградській області. Демографічна політика України.

Гендерні процеси в Україні: причини, наслідки, аналіз (від ERASMUS+Project: Gender Studies Curriculum: A Step for Democracy and Peace in EU-Neighbouring Countries with Different Traditions' (Проект Еразмус+: Навчальна програма з гендерних досліджень: крок до демократії та миру сусідніх з ЄС країнах з різними традиціями ”) – за матеріалами міжнародного форуму «THE INTERNATIONAL FORUM “THE ROLE OF ACADEMIA IN PROMOTING GENDER AND WOMEN’S RIGHTS IN THE ARAB WORLD AND THE EUROPEAN REGION” Fes, Morocco /“РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОСУВАННІ ГЕНДЕРНИХ ПРАВ ТА ПРАВ ЖІНОК В АРАБСЬКОМУ СВІТІ І ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ” Фес, Марокко

Тема 4. Розселення і його форми в Україні.

Заселення території України. Основні типи населених пунктів, критерії їх розмежування. Класифікація міст за людністю. Функціональна типологія міст. Урбанізація, причини, що її зумовлюють. Міські агломерації. Субурбанізація. Світові міста в Україні.

Сільське розселення. Генетичні і топографічні типи сільських поселень. Функціональні типи сільських поселень. Густота сільського населення, її територіальні відміни. Типи сільського розселення. Територіальні системи поселень України. Міські та сільські поселення в Кіровоградській області.

Тема 5. Міграції населення України. Українська діаспора.

Механічний рух населення: причини та види міграцій, масштаби й основні напрямки міграційних потоків в Україні. Сезонна і маятникова міграція. Трудова міграція. Міграційна політика в Україні.

Депортація народів України (українців, кримських татар, німців, поляків, болгар та ін.).

Поняття «діаспора». Міграційні хвилі з України. Західна діаспора. Розселення українців в країнах Америки, Європи, Африки, Азії, Австралії. Східна діаспора. Зв'язки України з діаспорою.

Тема 6. Етнічна структура населення України.

Етнічна структура населення України, її особливості та територіальні відміни. Національні меншини та етнічні групи, основні райони їх розселення. Сучасні етнічні процеси в Україні.

Етнічна структура населення Кіровоградській області. Етно - географічне районування України. Українські етнічні землі, етнографічні групи українського народу.

Тема 7. Релігійна структура населення України.

Релігійна структура населення, його регіональні особливості. Чинники формування георелігійної ситуації. Регіональні відмінності релігійних вірувань в Україні. Релігійно-географічне районування України. Основні проблеми функціонування територіально-релігійної системи в Україні. Георелігійна ситуація в Кіровоградській області.

Тема 8. Ринок праці України.

Поняття трудових ресурсів, трудового потенціалу та економічно активного населення України, їх кількість і якість. Зайнятість населення, безробіття. Проблеми зайнятості населення, її територіальні відміни. Стан ринку праці, соціальний захист незайнятого населення. Функції державної служби зайнятості. Ринок праці Кіровоградської області.

Розділ II. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

Тема 9. Національна економіка. Особливості сучасного розвитку промисловості України.

Національна економіка. Поняття «економічний розвиток» та його показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), структура ВВП, індекс людського розвитку (ІЛР). Економічна система та економічний потенціал України. Історія формування господарства України. Сучасна структура господарства України. Секторальна модель економіки країни.

Промисловість України. Форми суспільної організації промислового виробництва: спеціалізація, концентрація, кооперування, комбінування, диверсифікація, дисперсія, агломерування. Чинники розміщення виробництва в сучасних умовах. Форми просторової організації національної економіки.

Тема 10 (модуль). Впровадження навичок критичного сприйняття інформації у навчальний процес при вивченні курсу ЕСГУ (за матеріалами проекту IREX «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»).

Компетентності, що розвиває проект: медіаграмотність, критичне мислення, соціальна толерантність, стійкість до впливів, фактчекінг, інформаційна грамотність, цифрова безпека, візуальна грамотність, інноваційність, розвиток креативності.

Суспільно-географічні фейки, маніпуляції та їх небезпека.

Ділова гра «Reperio veritatis» («Знайди істину» (лат.)) - виконання завдань і спростування неправдивої географічної інформації.

РОЗДІЛ III. ПЕРВИННИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Тема 11. Сільське господарство.

Аграрний сектор економіки. Сільське господарство України. Ґрунтово-кліматичні умови та земельні ресурси України. Земельний фонд України. Типи сільськогосподарських підприємств. Структура сільськогосподарських угідь в Україні. Рослинництво. Розміщення в Україні виробництва зернових і технічних культур, картоплярства, овочівництва, баштанництва, виноградарства. Тваринництво. Розвиток кормової бази тваринництва. Структура та розміщення тваринництва.

Сільськогосподарське районування України. Зональна спеціалізація сільського господарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони. Сільське господарство Кіровоградської області.

Тема 12. Лісове господарство.

Лісове господарство України. Значення, рівень розвитку в економіці України. Передумови формування та сировинний потенціал лісового господарства. Лісозаготівельні райони в Україні. Лісопильна промисловість.

Тема 13. Видобувна промисловість.

Основні й перспективні райони видобування кам'яного вугілля, нафти, природного газу, урану, торфу в Україні. Шляхи покриття дефіциту палива в Україні.

Розвиток і розміщення виробництв з видобутку залізних і марганцевих руд в Україні. Розробка родовищ руд кольорових металів в Україні. Видобування інших видів природної сировини. Підприємства видобувної промисловості Кіровоградської області.

РОЗДІЛ IV. ВТОРИННИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Тема 14. Виробництво та постачання електроенергії.

Значення електроенергетики. Енергоресурси України. Типи електростанцій, основні чинники їх розміщення. Паливно-енергетичний баланс. Найбільші ТЕС, АЕС, ГЕС, ЛЕП в Україні. Використання відновлюваних джерел енергії. Сучасні проблеми електроенергетики. Підприємства електроенергетики Кіровоградської області.

Тема 15. Металургійне виробництво.

Значення і місце металургії в економіці країни. Передумови формування і розвитку металургійного виробництва в Україні. Техніко-економічні особливості виробництва металів. *Чорна металургія*. Фактори розміщення чорної металургії. Сировинно-ресурсний потенціал металургії чорних металів. Галузева та територіальна структура чорної металургії. Металургійні вузли, центри, їх спеціалізація, принципи розміщення. Місце України на світовому ринку чорних металів. Проблеми модифікації матеріально-технічної бази, структурної трансформації чорної металургії в умовах ринкової економіки.

Кольорова металургія України, рівень її розвитку. Передумови розвитку, специфіка сировини, сировинно-ресурсний потенціал. Фактори розміщення кольорової металургії. Характеристика основних районів, центрів кольорової металургії в Україні. Металургійне виробництво Кіровоградської області. Науково-технічний прогрес і металургія. Екологічні заходи в регіонах чорної та кольорової металургії.

Тема 16. Хімічне виробництво.

Значення та специфічні особливості сучасних технологій хімічного виробництва. Структура та особливості використання хімічної сировини. Чинники розміщення основних виробництв хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів. Хімічне виробництво в Україні. Основні центри виробництва хімічної продукції та чинники їх формування. Хімічне виробництво Кіровоградської області.

Тема 17. Виробництво деревини та паперу.

Виробництво деревини й паперу в Україні: значення, історія розвитку, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Структура (види) лісової промисловості - деревообробна, целюлозно-паперова, лісохімічна промисловість: специфіка сировини, головні центри, принципи їх розміщення. Проблеми та перспективи розвитку лісової промисловості.

Тема 18. Виробництво машин та устаткування.

Роль машинобудування в господарстві України. Структура (види, напрямки) машинобудування. Чинники розміщення підприємств. Форми організації підприємств машинобудування. Основні машинобудівні райони, центри, їх спеціалізація. Найбільші центри виробництва транспортних засобів, промислового обладнання, сільськогосподарської техніки, побутової електротехнічної та електронної продукції. Тенденції структурної перебудови машинобудування України в умовах ринкової економіки. Підприємства машинобудування Кіровоградської області.

Тема 19. Виробництво тканин, одягу, взуття.

Легка промисловість: значення, структура (текстильна, швейна, шкіряно-взуттєва промисловість). Особливості виробничого процесу та чинники розміщення підприємств, що виробляють тканини різних видів, одяг, шкіряно-взуттєву продукцію. Чинники та центри розміщення текстильного, швейного, шкіряного, взуттєвого виробництва в Україні. Народні промисли в Україні.

Тема 20. Виробництво харчових продуктів, напоїв.

Харчова промисловість в Україні: значення, структура. Чинники розміщення підприємств, що виробляють харчові продукти. Особливості технологій та чинники розміщення підприємств буряко-цукрового, олійного, маслосироробного, плодоовочеконсервного, рибного, хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського, пивоварного, виноробного виробництв, розливу безалкогольних напоїв, мінеральних вод. Виробництво харчових продуктів у Кіровоградській області.

РОЗДІЛ V. ТРЕТИННИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Тема 21. Транспорт.

Транспорт, його роль у національній економіці. Види транспорту, їх переваги й недоліки. Вантажобіг та пасажиробіг. Залізничний транспорт – основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Трубопровідний транспорт. Міські види транспорту. Транспортні вузли України. Основні вантажні і пасажирські потоки. Транзитний потенціал України. Міжнародні транспортні коридори на території України.

Тема 22. Торгівля.

Торгівля як вид послуг. Форми торгівлі в Україні. Показники зовнішньої торгівлі. Обсяги та структура експорту й імпорту товарів та послуг в Україні. Основні напрями зовнішньоторговельних зв'язків. Чинники концентрації роздрібної торгівлі в населених пунктах, регіонах. Інтернет - торгівля.

Тема 23. Туризм.

Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в Україні, Кіровоградській області. Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні.

Тема 24. Наукова діяльність. Освіта. Охорона здоров'я.

Роль науки й освіти в суспільстві. Особливості наукової й освітньої діяльності. Джерела фінансування науки й освіти в Україні. Форми просторової організації наукових досліджень та освіти. Найвідоміші наукові центри в Україні. Охорона здоров'я. Найвідоміші центри охорони здоров'я в Україні.

РОЗДІЛ VI. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНИ**Тема 25. Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів**

Соціально-економічні регіони: Донецький (Східний), Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Причорноморський, Карпатський, Подільський, Центральний, Північно-Західний: ЕГП. Населення, розселення, міста, демографічні процеси. Оцінка природних умов і ресурсів як передумови розвитку господарства. Структура господарства, основні виробництва. Найбільші промислові і культурні центри. Транспортна мережа регіону.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма (6-8 семестр)					заочна форма (7-8 семестр)				
	У сь ог о	у тому числі				У сь ог о	у тому числі			
		лк	пр ак	К он с	СР С		лк	пр	К он с.	С Р С
ВСТУП. РОЗДІЛ 1. НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ										
	6 семестр					7 семестр				
Тема 1. Теоретичні основи та розвиток сусп. географії в Україні	5	2	-	1	2	20	-	-	-	20
Тема 2. Українська державна територія. ЕГП та ГПП України.	9	4	2	1	2	17	1	-	1	15
Тема 3. Демогеографічні процеси в Україні	9	4	2	1	2	17	1	-	1	15
Тема 4. Розселення і його форми в Україні.	7	2	2	1	2	17	1	-	1	15
Тема 5. Міграції населення України. Українська діаспора.	7	2	2	1	2	16	-	-	1	15
Тема 6. Етнічна структура населення України.	7	2	2	1	2	16	-	-	1	15
Тема 7. Релігійна структура населення України.	7	2	2	1	2	17	1	-	1	15
Тема 8. Ринок праці України.	9	2	-	1	6	15	-	-	-	15
Усього годин	60	20	12	8	20	135	4	-	6	125
РОЗДІЛ II. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ										
РОЗДІЛ III. ПЕРВИННИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ										
	7 семестр					8 семестр				
Тема 9. Національна економіка	16	4	2	2	8	10	1	2	-	7
Тема 10. Впровадження навичок критичного сприйняття інформації у навчальний процес	12	2	2	-	8	7	-	-	-	7
Тема 11. Сільське господарство	16	4	2	2	8	10	1	2	-	7
Тема 12. Лісове господарство	12	2	-	2	8	7	-	-	-	7
Тема 13. Видобувна промисловість.	12	2	-	2	8	7	-	-	-	7
Тема 14. Виробництво та постачання електроенергії .	14	4	2	-	8	10	1	2	-	7
Тема 15. Металургійне виробництво	14	2	2	2	8	8	-	-	1	7
Тема 16. Хімічне виробництво	14	2	2	2	8	8	-	-	1	7
Тема 17. Виробництво деревини та паперу	10	2	-	2	6	7	-	-	-	7
Усього годин	120	24	12	14	70					

8 семестр										
Тема 18. Виробництво машин та устаткування.	14	2	2	2	8	10	1	2	-	7
Тема 19. Виробництво тканин, одягу, взуття	14	2	2	2	8	9	1	-	1	7
Тема 20. Виробництво харчових продуктів, напоїв.	14	2	2	2	8	10	1	2	-	7
РОЗДІЛ V. ТРЕТИННИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ.										
РОЗДІЛ VI. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНИ										
Тема 21. Транспорт	14	2	2	2	8	8	1	-	-	7
Тема 22. Торгівля	12	2	-	2	8	7	-	-	-	7
Тема 23. Туризм	10	2	-	-	8	8	-	-	1	7
Тема 24. Наукова діяльність. Освіта. Охорона здоров'я.	13	2	2	1	8	9	1	-	1	7
Тема 25. Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів	14	2	2	2	8	16	1	-	1	14
Усього годин	105	16	12	13	64	150	8	10	6	126
Всього годин	285	60	36	35	154	285	12	10	12	251

8. Самостійна робота

№ з/п	Питання, що виносяться на самостійну роботу	Кількість годин (денна/заочна форма)
1	Тема 1. Теоретичні основи та розвиток сусп. географії в Україні <i>Географічні відомості про територію України в минулому. Дослідження Геродота, Страбона, Г. Боплана, С. Рудницького, К. Воблого. Сучасні географічні дослідження.</i>	2/20
2	Тема 2. Українська державна територія. ЕГП та ГПП України. <i>Глобальне, регіональне, сусідське геополітичне положення. АТУ України, його сучасні особливості, проблеми та шляхи вдосконалення на різних територіальних рівнях.</i>	2/15
3	Тема 3. Демографічні процеси в Україні. <i>Тривалість життя населення. Проблема «старіння населення». Сімейний стан населення. Просторові відмінності демографічних процесів в Україні. Демографічні процеси в Кіровоградській області. Демографічна політика України. Гендерні процеси в Україні: причини, наслідки, аналіз</i>	2/15
4	Тема 4. Розселення і його форми в Україні. <i>Генетичні і топографічні типи сільських поселень. Функціональні типи сільських поселень. Густина сільського населення, її територіальні відмінності. Типи сільського розселення. Міські та сільські поселення в Кіровоградській області.</i>	2/15
5	Тема 5. Міграції населення України. Українська діаспора. <i>Депортація народів України (українців, кримських татар, німців, поляків та ін.). Міграційні хвилі з України. Розселення українців в країнах Америки, Європи, Африки, Азії, Австралії. Зв'язки України з діаспорою.</i>	2/15
6	Тема 6. Етнічна структура населення України. <i>Сучасні етнічні процеси в Україні. Етнічна структура населення Кіровоградській області. Етно - географічне районування України. Українські етнічні землі, етнографічні групи українського народу.</i>	2/15

7	Тема 7. Релігійна структура населення України. <i>Основні проблеми функціонування територіально-релігійної системи в Україні. Георелігійна ситуація в Кіровоградській області.</i>	2/15
8	Тема 8. Ринок праці України. <i>Проблеми зайнятості населення, її територіальні відміни. Стан ринку праці, соціальний захист незайнятого населення. Функції державної служби зайнятості. Ринок праці Кіровоградської області.</i>	6/15
9	Тема 9. Національна економіка. Особливості сучасного розвитку промисловості України. <i>Економічна система та економічний потенціал України. Історія формування господарства України. Секторальна модель економіки країни. Форми суспільної організації промислового виробництва: спеціалізація, концентрація, кооперування, комбінування, диверсифікація, дисперсія, агломерування.</i>	8/7
10	Тема 10. Впровадження навичок критичного сприйняття інформації у навчальний процес при вивченні курсу ЕСГУ (за матеріалами проекту IREX «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»). <i>Суспільно-географічні фейки, маніпуляції та їх небезпека.</i>	8/7
11	Тема 11. Сільське господарство. <i>Сільськогосподарське районування України. Зональна спеціалізація сільськогосподарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони. Сільське господарство Кіровоградської області.</i>	8/7
12	Тема 12. Лісове господарство. <i>Передумови формування та сировинний потенціал лісового господарства.</i>	8/7
13	Тема 13. Видобувна промисловість. <i>Шляхи покриття дефіциту палива в Україні. Видобування інших видів природної сировини. Підприємства видобувної промисловості Кіровоградської області.</i>	8/7
14	Тема 14. Виробництво та постачання електроенергії . <i>Використання відновлюваних джерел енергії. Сучасні проблеми електроенергетики. Підприємства електроенергетики Кіровоградської області.</i>	8/7
15	Тема 15. Металургійне виробництво. <i>Техніко-економічні особливості виробництва металів. Проблеми модифікації матеріально-технічної бази, структурної трансформації чорної металургії в умовах ринкової економіки. Металургійне виробництво Кіровоградської області. Науково-технічний прогрес і металургія. Екологічні заходи в регіонах чорної та кольорової металургії.</i>	8/7
16	Тема 16. Хімічне виробництво. <i>Значення та специфічні особливості сучасних технологій хімічного виробництва. Структура та особливості використання хімічної сировини. Чинники розміщення основних виробництв хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів.</i>	8/7
17	Тема 17. Виробництво деревини та паперу. <i>Виробництво деревини й паперу в Україні: значення, історія розвитку, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Проблеми та перспективи розвитку лісової промисловості.</i>	6/7
18	Тема 18. Виробництво машин та устаткування. <i>Форми організації підприємств машинобудування. Тенденції структурної перебудови машинобудування України в умовах ринкової</i>	8/7

	<i>економіки. Підприємства машинобудування Кіровоградської області.</i>	
19	Тема 19. Виробництво тканин, одягу, взуття. <i>Особливості виробничого процесу та чинники розміщення підприємств, що виробляють тканини різних видів, одяг, шкіряно-взуттєву продукцію. Народні промисли.</i>	8/7
20	Тема 20. Виробництво харчових продуктів, напоїв. <i>Особливості технологій та чинники розміщення підприємств буряко-цукрового, олійного, маслосироробного, плодоовочеконсервного, рибного, хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського, пивоварного, виноробного виробництв, розливу мінеральних вод.</i>	8/7
21	Тема 21. Транспорт. <i>Види транспорту, їх переваги й недоліки. Міські види транспорту. Транспортні вузли України. Основні вантажні і пасажирські потоки. Міжнародні транспортні коридори на території України.</i>	8/7
22	Тема 22. Торгівля. <i>Основні напрями зовнішньоторговельних зв'язків. Чинники концентрації роздрібно́ї торгівлі в населених пунктах, регіонах. Інтернет - торгівля.</i>	8/7
23	Тема 23. Туризм. <i>Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні.</i>	8/7
24	Тема 24. Наукова діяльність. Освіта. Охорона здоров'я. <i>Роль науки й освіти в суспільстві. Джерела фінансування науки й освіти в Україні. Охорона здоров'я. Найвідоміші центри охорони здоров'я в Україні.</i>	8/7
25	Тема 25. Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України. <i>Соціально-економічні регіони: Донецький (Східний), Північно-Східний, Подільський, Північно-Західний: ЕГП. Населення, розселення, міста, демографічні процеси. Оцінка природних умов і ресурсів як передумови розвитку господарства. Структура господарства, основні виробництва. Найбільші промислові і культурні центри. Транспортна мережа регіону.</i>	8/14
	РАЗОМ	154/251

4. Теми практичних занять (VI семестр)

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1	Тема 2. Українська державна територія. ЕГП та ГПП України.	2
2	Тема 3. Демогеографічні процеси в Україні	2
3	Тема 4. Розселення і його форми в Україні.	2
4	Тема 5. Міграції населення України. Українська діаспора.	2
5	Тема 6. Етнічна структура населення України.	2
6	Тема 7. Релігійна структура населення України.	2
		12

Теми практичних занять (VII семестр)

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1	Тема 9. Національна економіка. Особливості сучасного розвитку промисловості України	2
2	Тема 10. Ділова гра «Reperio veritatis» («Знайди істину» (лат.))	2
3	Тема 11. Сільське господарство	2
4	Тема 14. Виробництво та постачання електроенергії .	2
5	Тема 15. Металургійне виробництво	2
6	Тема 16. Хімічне виробництво	2
	Разом	12

№ п/п	Теми практичних занять (VIII семестр) Тема заняття	Год.
1.	Тема 18. Виробництво машин та устаткування	2
2.	Тема 19. Виробництво тканин, одягу, взуття	2
3.	Тема 20. Виробництво харчових продуктів і напоїв.	2
4.	Тема 21. Транспорт	2
5.	Тема 24. Третинний сектор економіки	2
6.	Тема 25. Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів	2
	Разом	12

За джерелом знань:

- *словесні:* розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, дискусія;

- *наочні:* ілюстрація, демонстрація;

- *практичні:* практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, доповідей, повідомлень, презентацій, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

Дистанційні методи навчання: метод індивідуалізованого навчання, навчання з освітніми ресурсами (освітні платформи Google Classroom, Moodle-ЦДПУ, Вікі-ЦДПУ, Хмарка – ЦДПУ), телекомунікаційні методи (Zoom-конференції, зустрічі у Google Meet, робота у Telegram, робота у Viber-групах).

11. Форми оцінювання

Підсумкове: залік, екзамен.

Поточне: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, тестування, географічні номенклатурні та термінологічні диктанти, перевірка практичних робіт, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, повідомлень, мультимедійних презентацій, контрольна робота тощо.

11. Критерії оцінювання:

При **поточному** контролі *оцінці підлягають:* рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах; активність при обговоренні питань; результати виконання і захисту практичних робіт, експрес-контролю у формі тестів тощо.

- *Критеріями оцінки є:*

- повнота розкриття питання;

- логіка викладання, цілісність, системність відповіді, культура мови;

- самостійність суджень студента і творчість мислення, його теоретичний рівень;

- використання основної та додаткової літератури;

- аналітичні узагальнення, уміння робити порівняльний аналіз;

- виконання письмових завдань:

- логічність, уміння формулювати висновки;

- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми курсу на практичному занятті (або письмова робота) – **4 бали**.

Критерії оцінювання усної відповіді:

3,5 – 4 б - студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на потрібну літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

2,5-3 б - студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

1,5-2 б - студент засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.

0,5-1 б - студент невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його. Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.

Критерії оцінювання виконання практичних завдань:

3 бали - При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння уміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

2 бали - При виконанні практичних завдань студент продемонстрував уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. Картографічні матеріали оформлені правильно, виконані якісно та охайно. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

1 бал – у практичному завданні відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. Картографічні матеріали оформлені з помилками, виконані не якісно та неохайно. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів за всі завдання для самостійної роботи – **20 балів**.

20 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тем, що виносяться на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

15 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

10 б. ставиться, коли студент якісно виконав ½ завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

5 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/4 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Крім того студенти мають змогу отримати **1 б.** за доповнення.

Критерії оцінювання виконання завдань підсумкової контрольної роботи

4 бали ставиться у випадку, коли студент у відповіді на питання продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ЕСГУ та теоретичного матеріалу з тієї чи іншої теми; вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на

поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань, глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків та суспільно-географічних закономірностей. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли відповідь на питання правильна і майже повна, судження студента з питання мають усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. У відповіді висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Студент висвітлює причинно-наслідкові зв'язки та суспільно-географічні закономірності, але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, без орфографічних та граматичних помилок, але присутні окремі стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли відповідь на запитання неповна, частково помилкова та фрагментарна. Студент не має системних знань з даного питання, не повною мірою володіє понятійно-термінологічним апаратом ЕСГУ. Студент висвітлює лише один підхід до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. Студент лише називає приклади причинно-наслідкових зв'язків та суспільно-географічних закономірностей, але не розкриває їх суть. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знаомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні окремі граматичні, фактичні чи стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли у відповіді на питання студент демонструє вкрай поверхові знання з теми. Відповідь неповна та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат ЕСГУ несформований. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Відсутні згадування про причинно-наслідкові зв'язки та суспільно-географічні закономірності. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі – роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, а також були учасниками олімпіад, конкурсів, тощо можуть присуджуватися додаткові бали. Студент **не допускається** до складання іспиту, якщо кількість балів, одержаних за змістові модулі (поточний контроль) впродовж семестру разом з максимально можливою кількістю балів, набраних на іспиті (заліку), в сумі не перевищуватиме **59** балів, а також якщо студент немає жодної оцінки з поточного контролю.

З дисципліни «ЕСГУ» у **7 семестрі** передбачена така форма семестрового контролю, **як залік**, який проводиться в останній тиждень семестру. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Семестровий контроль проводиться у формі **іспиту** у 6 і 8 семестрі. У **6 семестрі** екзамен проводиться у формі тестування з тем і питань, що вивчаються в поточному семестрі. Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів: поточного контролю – 60 балів + тестування (40 балів). У **8 семестрі** іспит проводиться усно. На іспит виносяться вузлові питання, типові і комплексні задачі, завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

Курсова робота – одна з форм самостійної роботи студента, метою якої є поглиблене дослідження конкретних наукових напрямів, тем, що є складовими дисципліни, в межах якої виконується робота. Кінцевим етапом виконання курсової роботи/проекту є її захист.

Оцінюється курсова робота/проект членами комісії після її захисту студентом у балах і за національною шкалою оцінок. Загальна кількість балів включає оцінки змісту роботи (до 50 балів), оформлення (до 10 балів) та захисту (до 40 балів). При оцінюванні курсової роботи за кредитно-модульною системою враховується низка складових, зокрема:

- ✓ формулювання об'єкту і предмету дослідження;
- ✓ відповідність структурних розділів і параграфів визначеній тематиці та вимогам до даного типу робіт;
- ✓ відповідність вимогам щодо оформлення робіт;
- ✓ наявність посилань;
- ✓ дотримання граматичних і стилістичних правил;
- ✓ вміння студента подавати результати свого дослідження, логічно структурувати доповідь.

Вимоги до курсової роботи, порядку та принципів захисту і оцінювання передбачаються відповідними методичними рекомендаціями.

Оцінювання курсової роботи

Змістова частина	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 60	до 10	до 30	100

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для екзамену (6 семестр)

Поточний контроль						Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Заняття						40 б	100 б
1	2	3	4	5	6		
10 б	10 б	10 б	10 б	10 б	10 б		

Приклад для заліку (7 семестр)

Поточний контроль						Сам. робота	КР	Сума
Заняття						20 б	20 б	100 б
1	2	3	4	5	6			
5 б	5 б	10 б	10 б	10 б	10 б			

Приклад для екзамену (8 семестр)

Поточний контроль						Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Заняття						40 б	100 б
1	2	3	4	5	6		
10 б	10 б	10 б	10 б	10 б	10 б		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі	Шкала	Оцінка за національною шкалою
-------------------	-------	-------------------------------

види навчальної діяльності	ЄКТС	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно	не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Семенюк Л.Л., Сільченко Ю.Ю. **Економічна і соціальна географія України.** Навчально-методичний комплекс. – Кропивницький, 2017. – 116 с.
2. Тексти лекцій (електронний варіант).

14. Рекомендована література

Базова

1. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки. Навчальний посібник. – Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2018 р. – 376 с.
2. Заставецька О.В., Заставецький Б.І. Географія населення України. Навчальний посібник. – Тернопіль – 2003. – 149 с.
3. Заставецька О.В. Економічна і соціальна географія України. Задачі та вправи. 8-9 класи. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1999. – 64 с.
4. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія України. Підручник для 9 кл. – К., 2006.– 288 с.
5. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. – Київ: Знання, 1998. – 416 с.
6. Соціальна географія: підручник / за ред. Л.Нємець та К.Мезенцева. – Київ: Фенікс, 2019. – 304 с.
7. Соціально-економічна географія України: Навч. посібник. / За ред. Шаблія О.І. – Львів: Світ, 2000. – 680 с.
8. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / за редакцією Г.В.Балабанова, В.П.Нагірної, О.М.Нижник. – К.: Міленіум, 2003. – 404 с.

Допоміжна

1. Географічна енциклопедія України: в 3-х т./ Редкол.: Бабичев Ф.С, Бєляєв В.І...Маринич О.М (відповід. ред.) та ін. – К.: Українська радянська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1989 – 1993.
2. Жупанський Я.І. Словник термінів і понять з географії. – Чернівці: Технодрук, 2006. – 192 с.
3. Зарубіна А.В., Семенюк Л.Л. Урановидобувна галузь в контексті регіонального розвитку (на прикладі Кіровоградської області) // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского: Научный журнал. Серия: география. – Т.24 (63). - №2 часть 3. – Симферополь, ТНУ им. В.И.Вернадского, 2011. – С.121-125.
4. Комплексний атлас України. Атлас (за ред. Л.М.Веклич). – К.: ДНВК «Картографія», 2005. – 96 с.
5. Лариса Семенюк, Юлія Сільченко. Суспільно-географічні аспекти розвитку релігійної сфери Кіровоградської області. «Часопис соціально-економічної географії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна». – Том 23, №2 (2017).- с.92-97.
6. Л.Л. Семенюк, Ю.Ю. Сільченко. Соціально-географічні аспекти демографічного старіння у Кіровоградській області // Географічна наука та освіта: від констатації до конструктивізму: Зб. наук. праць. – К., 2018. – с.173-175.
7. Масляк П.О., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу. – Київ: Лібра, 1996. – 328 с.
8. Мирослав Заячук, Лариса Семенюк. Спеціалізація фермерських господарств Кіровоградської області (1995 – 2015 рр.). «Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 793. Серія Географія». – Видавництво ЧНУ, 2017. - с.10-17.
9. Семенюк Лариса, Зарубіна Антоніна, Скирда Олександр // Суспільно-географічні аспекти розвитку бджільництва в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика». – Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2014. – с.183-184. (0,2д.а.)
10. Сільченко Ю.Ю., Семенюк Л.Л. Суспільно-географічний аналіз міграційних процесів у Кіровоградській області // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія "Геологія-Географія-Екологія", 2016 — випуск 45. - с. 134 — 138.

11. Сільченко Ю.Ю., Семенюк Л.Л., Зарубіна А.В. Аналіз впливу транспортної доступності на соціально-економічний розвиток Кіровоградської області. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки. Випуск 7. - Видавничий дім «Гельветика», 2017. – с.81-87.
12. Сучасні проблеми регіонального розвитку: навчальний посібник / М.Д. Пістун, А.Л.Мельничук. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 200с.
13. Трудовий потенціал Кіровоградської області: стан та перспективи розвитку (колективна монографія)/ За ред. М.В. Семикіної. - Кіровоград:ВАТ «Кіровоградське видавництво», 2008.-304с.
14. Україна: промисловість та інвестиційна діяльність. Атлас (за ред. Л.Руденка). – Київ, 2003. – 80 с.
15. Larysa Semeniuk, Oleg Semeniuk. Gender and Geographical Aspects of the Employment in Ukraine (on the example of the Kirovohrad Oblast) // The Role Of Academia In Promoting Gender And Women’s Rights In The Arab World And The European Region. – Publ. Société Générale d’Equipement&d’impression, Fes, Morocco, 2019. – P.363-370.

15. Інформаційні ресурси

www.nbu.gov.ua	Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського
www.uk.wikipedia.org	Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»
http://www.ukrstat.gov.ua/	Державний комітет статистики
http://kirstat.kw.ukrtel.net/	ГУС у Кіровоградській області